

ประเพณีตานต้อด: การสร้างเสียบัญของพุทธศาสนิกชนชุมชนศรีดอนชัย

อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

TAN TOD CEREMONY: THE MERIT-MAKING OF BUDHIST IN SRIDONCHAI
COMMUNITY, MAUNG DISTRICT, LAMPANG PROVINCE

พระฉัตรมงคล ฐานิสโร (พรหมเสน)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

Phrachatmongkol@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณีตานต้อด 2) เพื่อศึกษาการสร้างเสียบัญผ่านประเพณีตานต้อดของชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เครื่องมือที่ใช้โดยการใช้การสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีตานต้อด ประเพณีการให้ทานของภาคเหนือเป็นการถวายทานแด่พระสงฆ์หรือพระสงฆ์อาพาธและให้ทานแก่ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากในชุมชน การให้ทานเป็นลักษณะของการวางข้าวของเครื่องใช้ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพไว้ให้ โดยผู้รับไม่สามารถรู้ได้เลยว่าใครเป็นผู้ให้มี 2 แบบ คือ แบบเจาะจงผู้รับทานและไม่เจาะจงผู้รับ กล่าวคือ หากใครมาพบเจอก็สามารถนำเอาไปได้ เป็นการให้ทานโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ การให้ทานลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงความเอื้ออาทร การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน การสร้างเสียบัญของชุมชนศรีดอนชัยผ่านตามขั้นตอนต่าง ๆ ในประเพณีตานต้อดเริ่มจากการที่จะช่วยเหลือคนยากไร้ในชุมชนผ่านการคัดสรรโดยมีข้อสรุปที่เห็นตรงกัน การบริจาคแบ่งปันสิ่งของต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชนที่ร่วมสร้างสรรค์วัดอุทยานที่สมบูรณ์และดำเนินกิจกรรมจนสำเร็จลุล่วง ส่งผลให้เกิดความปิติยินดีทั้งผู้รับและผู้ให้อันเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็งจึงถือปฏิบัติสืบต่อมาทุกปี

คำสำคัญ: ตานต้อด, เสียบัญ.

Abstract

The thesis entitled “Tan Tod ceremony: The merit-making of Buddhists in Sridonchai community, Mueang district, Lampang province” consisted of two objectives. The study aimed: 1) to study the background of Tan Tod ceremony and 2) to study the merit-making through the Tan Tod ceremony of Buddhist in Sridonchai

community, Mueang district, Lampang province. The research instruments were focus group discussion and the in-depth interview. The data was created through the descriptive analysis. From the study, it was found that the Tan Tod ceremony was a ceremony of giving (*dána*) in the North of Thailand for the elderly monks, ill monks and poor people in the community. The ceremony was conducted by contributing stuff and equipment that were necessary for living by which the recipients could not know who were the givers. There were two ways of giving, namely, specified recipients and non-specified recipients. In another word, anyone found the necessary appliance that they wanted, they could simply take it away. This was a kind of giving that the givers did not expect anything in return or any recompense. This showed the generosity, the participation in helping each other, love and harmony among the people in the community. Through the Tan Tod ceremony, the merit-making of Sridonchai community started by helping poor people in the society through the selection and the conclusion must be agreed by everyone. To donate stuff and equipment that were necessary for living showed the harmony and unity among the people in the community that helped bringing about the ceremony and proceeded it until it's finished resulting in the joy and happiness of both the givers and recipients, which was the basis of the coexistence of the people in the community and helped strengthening the community, therefore, this Tan Tod ceremony had been carried out every year.

Keywords: Tan Tod, Merit.

บทนำ

ล้านนา หรือ อาณาจักรล้านนา คือเขตจังหวัดทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ในปัจจุบันดินแดนล้านนามาหมายถึง ดินแดน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน คือ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน เชียงใหม่ถือเป็นศูนย์กลางสำคัญของดินแดนล้านนา นับจากอดีตถึงปัจจุบัน ล้านนาเป็นเขตพื้นที่ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและลุ่มน้ำสาละวิน ที่มีความสัมพันธ์กันของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้งด้าน ภาษา ศิลปวัฒนธรรมความเชื่อและประเพณี ฯลฯ ด้วยเหตุที่มีวัฒนธรรมฐานรากที่ใกล้เคียงกัน มีวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม รวมทั้งมีการนับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักทำให้มีการหล่อหลอมกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีอารยธรรมที่ยึดถือปฏิบัติ สืบทอดกันมาตลอดทั้งปจนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏในประเพณี 12 เดือนของล้านนา ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน

จะมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมก็ตาม วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอารยธรรมของคนล้านนายังคงมีการยึดถือ ถ่ายทอดและปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา

ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคมรับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิตประเพณีจึงเรียกได้ว่าเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของสังคมโดยเฉพาะศาสนาซึ่งมีอิทธิพลต่อประเพณีไทยมากที่สุด วัดวาอารามต่าง ๆ ในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยและชี้ให้เห็นว่าชาวไทยให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงาม เพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาลปัจจุบันความเจริญก้าวหน้ามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของสังคมไทยเราอย่างมากไม่ว่าจะด้านใดก็ตาม ซึ่งความเจริญนี้เองที่ทำให้ประเพณีวัฒนธรรมที่เคยสืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีตกลับเริ่มเลือนหายไป

ประเพณีมีความสำคัญหลายประการแบ่งออกได้ 6 หลัก ดังนี้ 1. ประเพณีเป็นหลักยึดเหนี่ยวด้านจิตใจของมนุษย์มนุษย์ทุกสังคมได้กำหนดประเพณีและพิธีกรรมในชีวิตทั้งด้านความเป็นอยู่การประกอบกิจการงาน การครองเรือน ซึ่งเป็นการสืบทอดความคิดความเชื่อของบรรพบุรุษ โดยหวังผลว่าเมื่อได้กระทำตามแล้วจะทำให้เกิดผลดีเป็นสิริมงคลกับตนเองทำแล้วสบายใจจึงนับว่าประเพณีเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวด้านจิตใจของมนุษย์ 2. ประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชน ประเพณีของกลุ่มชนโดยอ้อมมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนนั้นหากได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง แม้จะย้ายไปถิ่นใดก็ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ไว้ได้ 3. ประเพณีเป็นการสร้างความสามัคคีในกลุ่มชน ประเพณีต่าง ๆ จะต้องมีบุคคลหลายคนมาร่วมกันจัดขึ้นเป็นการแสดงความมีน้ำใจ เสียสละ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันหรือสร้างความสนุกสนานบันเทิงร่วมกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า ประเพณีนั้นเป็นการสร้างความสามัคคีให้กลุ่มชนอีกวิธีหนึ่ง 4. ประเพณีเป็นเครื่องมือให้คนประพฤติปฏิบัติตาม เพราะคนเราเมื่ออยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก มีการประพฤติปฏิบัติตัวตามใจชอบ อาจทำให้เกิดความวุ่นวายไม่สงบสุขในสังคมได้ ดังนั้นจึงมีการคิดแบบแผนขึ้นมากำหนดปฏิบัติกันในกลุ่มคนเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและปฏิบัติสืบกันมากลายเป็นประเพณี 5. ประเพณีเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการดำรงชีวิต นับตั้งแต่การเกิด การโกนจุก การบวช การแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ งานศพ ช่วงชีวิตที่สำคัญจะต้องมีประเพณีซึ่งในสังคมคิดจัดทำขึ้น นอกจากนี้ยังมีสิ่งสำคัญที่ทำเป็นประเพณีส่วนรวมอีกมากมาย เช่น ประเพณีลอยกระทง สงกรานต์ เป็นต้น 6. ประเพณีเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยกันรักษาและทำนุบำรุงศาสนา เพราะประเพณีส่วนใหญ่จะเกี่ยวพันกับศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีบางอย่างเป็นการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาเป็นอย่างดี เช่น ประเพณีวันเข้าพรรษา ประเพณีวันออกพรรษา ทอดกฐิน เป็นต้น หรือแม้แต่ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตยังต้องนิมนต์พระสงฆ์มาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพิธีกรรมด้วย

ประเพณีตานต๋อดถือเป็นจารีตที่เคยมีที่คนในชุมชนได้ร่วมช่วยกันลงขันด้วยข้าวของเครื่องใช้ ข้าวปลาอาหาร และทรัพย์สินเล็กน้อยตามที่ตนมีอยู่ เพื่อนำไปเป็นการถวายทานแด่พระสงฆ์ชรา หรือพระสงฆ์อาพาธและให้ทานแก่ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ตกทุกข์ได้ยาก อันเนื่องจากขาดคนดูแลในยามชรา ซึ่งสมัยโบราณมักเกิดจากไม่มีลูกหรือทายาทหรือลูกได้เสียชีวิตเสียก่อนแต่สมัยนี้มักเกิดจากลูกหลานทอดทิ้งผู้เฒ่าผู้แก่ไป เนื่องจากเจริญต่าง ๆ ได้เข้ามาสู่ชุมชนทำให้ชาวบ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตมีการโยกย้ายถิ่นไปทำงานยังต่างท้องที่มากขึ้น ชาวบ้านบางส่วนมุ่งประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวเด็กและเยาวชนมีการแข่งขันกันสูงจำเป็นต้องเข้ารับการศึกษาอย่างสถานศึกษาทั้งในตัวอำเภอและต่างจังหวัดปิดเทอมต้องเรียนพิเศษ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับคนอื่น ๆ ได้ทำให้ไม่มีเวลาว่างส่งผลให้ละเลยในการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวมของชุมชนโดยเฉพาะงานวัฒนธรรมประเพณีต่างๆและส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนในชุมชนโดยเฉพาะเรื่องความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่อดีตมีความรักใคร่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมีจิตใจโอบอ้อมอารีได้เริ่มลดลงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความโอบอ้อมอารีจึงลดน้อยถอยลงตามไปด้วย

ผู้วิจัยมีความตั้งใจที่จะศึกษาการสร้างระเบียบบุญของพุทธศาสนิกชนชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่จะทำให้ทราบถึงกระบวนการและขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมในประเพณีตานต๋อดที่แฝงไว้ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพื่อนำผลของการวิจัยไปใช้เป็นฐานข้อมูลงานวิชาการทางพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณีตานต๋อด
2. เพื่อวิเคราะห์การสร้างระเบียบบุญผ่านประเพณีตานต๋อดของชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคสนาม ใช้ทั้งการวิจัยภาคเอกสารและภาคสนาม เพื่อรวบรวมข้อมูลประมวลผลในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1 ภาคเอกสาร

ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบุญ การทำบุญ อานิสงส์ของการทำบุญ การให้ทานโดยศึกษาจากงานเขียนตำราวิชาการ งานวิจัย บทความ รวมถึงคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

2 ภาคสนาม

พื้นที่วิจัยครั้งนี้คือชุมชนศรีดอนชัย หมู่ 5 ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มผู้ที่เคยร่วมในการตานต๊อด 10 คน
- 2) กลุ่มผู้ที่เคยได้รับการตานต๊อด 5 คน

3 เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ชนิด คือ

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นการค้นหาข้อมูลอย่างเป็นทางการที่ได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

2) การสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อให้เกิดการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงให้ผู้สนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างกว้างขวางตรงประเด็นสำหรับการตอบคำถามวิจัย โดยการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาหาความสอดคล้องกับหลักบุญกิริยาวัตถุ เพื่อตอบคำถามการวิจัย

4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รับข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามหลายประเภท การจดบันทึก ถอดข้อความจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม นำมาจำแนกข้อมูลจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลภาคเอกสาร วิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักธรรมเพื่อหาความสอดคล้องและสรุปด้วยจัดการความรู้ในมิติทางสังคมและบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ประเพณีตานต๊อด

คำว่า “บุญ” และ “กุศล” นั้นในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคำที่ถูกนำมาใช้เพื่อกล่าวความดีหรือสิ่งที่ดีในลักษณะที่มีความคาบเกี่ยวและคล้ายคลึงกันอยู่พอสมควร อีกทั้งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดก็จะพบว่ามีความหมายค่อนข้างกว้าง โดยเฉพาะบุญ-กุศล ในความหมายที่เราเข้าใจกันดีโดยทั่ว ๆ ไปว่า “ความดี” หรือ “การทำความดี” ก็เข้าใจในกรอบความหมายเดียวกันและในความหมายที่จำเพาะตามรูปศัพท์ เช่น หมายถึง “เครื่องชำระสันดาน”(หลวงเทพดรณานุศิษฐ์, 2518: 243) และ “สภาวะทำลายบาปธรรมอันน่าตำหนิ” (พระคันธสาราภิวังศ์, 2546: 201) ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงคำว่า “บุญกุศล” แล้วอาจมีบางคนเข้าใจว่าเป็น เพียงการทำความดีอย่างใดอย่างหนึ่งหรือรูปแบบพิธีกรรมที่กระทำตามความเชื่อทางศาสนาหรือประเพณีนิยมที่สังคมถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเท่านั้นและอาจมีความเข้าใจสับสนในเรื่องผลสำเร็จของบุญและกุศลทำให้เกิดความมุงหวังผลสำเร็จในเชิงรูปธรรมที่ตนเชื่อว่าจะพึงได้รับการกระทำนั้น ๆ

เมื่อความเชื่อถือศรัทธาเกี่ยวกับการทำบุญและกุศล ประกอบเข้ากับประเพณีการให้ทานของภาคเหนือ ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าแต่ก่อนเป็นการถวายทานแด่พระสงฆ์หรืออภิปาธรวมทั้งผู้ที่ตกทุกข์

ได้ยากในชุมชน การให้ทานจะเป็นลักษณะของการทิ้งทานไว้ โดยที่ผู้รับไม่สามารถรู้ได้เลยว่าใครเป็นผู้ให้ การทิ้งทานนี้มี 2 แบบ คือ การทิ้งทานแบบจำเพาะเจาะจงผู้รับทานและการทิ้งทานที่ไม่เจาะจงผู้รับ กล่าวคือ หากใครมาพบเจอก็สามารถเอาไปได้เป็นการทิ้งทานโดยมีพร้อมด้วยฐานะและทรัพย์สินเงินทอง ข้าวของใช้อุปโภคบริโภคที่จะนำไปให้ทานนั้นได้จากการบริจาคของชาวบ้านในชุมชน ขึ้นอยู่กับว่าบ้านใครมีอะไร บ้านใครปลูกอะไรก็นำเอาสิ่งของเหล่านั้นมาร่วม สมกับภาษาล้านนาประโยคที่ว่า “พริกมีบ้านเหนือ เกลือมีบ้านใต้ กอนใครได้ กะเอิ้นข้ามฮั่วเอา” เป็นการร่วมแบ่งปันสิ่งของที่ดีที่มีตามกำลัง ตามศรัทธาเป็นการให้ทานโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ การให้ทานนี้เป็นการแสดงถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเอื้ออาทร การแสดงถึงความมีน้ำใจและการร่วมทุกข์ร่วมสุขไม่ทอดทิ้งกันทำให้เกิดความรักความสามัคคีอันเป็นพื้นฐานที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

2. แนวทางและกระบวนการสร้างเสถียรภาพจากประเพณีการทานทอด

จากการศึกษาการดำเนินกิจกรรมประเพณีทานทอดของชุมชนศรีดอนชัย เริ่มด้วยอยากช่วยเหลือพระสงฆ์อาพาธหรือพระสงฆ์ชราและผู้ที่ถูกทุกข์ได้ยากในชุมชน การคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะเป็นผู้รับการทานทอดโดยการทำประชาคม จากนั้นจึงเป็นกระบวนการเปิดรับบริจาคของใช้อุปโภค บริโภคยารักษาโรครวมทั้งปัจจัยเพื่อนำไปทำพิธีทานทอดให้กับผู้ที่ถูกคัดเลือก โดยที่คนชุมชนมีความยินดี เต็มใจ และร่วมใจกันเสียสละ แบ่งปัน แสดงถึงความรักความเอื้ออาทร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ห่วงใยซึ่งกันและกันในชุมชน สิ่งของทั้งหลายที่ได้รับบริจาคถูกจัดตกแต่งด้วยความปราณีตสวยงามแบ่งแยกตามประเภทของอุปโภคและบริโภค เพื่อความสะดวกในการใช้สอยสำหรับผู้ที่ได้รับการทานทอด ตามกำหนดเวลานัดหมายช่วงกลางคืนผู้คนในชุมชนที่ทราบข่าวและว่าเว้นจากการทำงานต่างรวมตัวกันที่วัด เพื่อการเตรียมพร้อมสำหรับการประกอบพิธีกรรมการทานทอด พระสงฆ์แสดงธรรมโปรดศรัทธาญาติโยมและเจริญพุทธมนต์เพื่อเป็นสิริมงคลและสร้างขวัญกำลังใจให้กับคนในชุมชนก่อนขบวนมหาทานจะเริ่มขึ้น

ได้เวลาตามกำหนดที่นัดหมายคือเวลาประมาณ 4 ทุ่ม ของคืนวันแรม 1 ค่ำ เดือน 12 ค่ำคืนหลังวันลอยกระทง ผู้มาร่วมงานต่างช่วยกันนำข้าวของต่าง ๆ ที่จะทำการทานทอดไปยังบ้านของผู้ที่ถูกคัดเลือกแล้ววางไว้ตามที่นั่งแหว่งด้วยความเงียบสงบแล้วหาที่ซ่อน มีการจุดประทัดทำให้เกิดเสียงดังเพื่อให้ผู้ที่มารับทานทอดนั้นตกใจตื่นแล้วออกมาดูตามสัญญาณ แล้วทำการรับเอาข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ พร้อมกับให้พรแก่ผู้นำมาทานทอด ถึงแม้จะไม่เห็นหน้า ไม่รู้ว่าใครบ้างเป็นผู้นำมาให้ แต่ทำในช่วงเวลานั้นเกิดความรู้สึกดี ความซาบซึ้งและตื่นตื้นใจในฐานะผู้ที่ได้รับ เกิดความอึ้งอัม昧ใจ ความสุขใจในฐานะที่เป็นผู้ให้ หลังจากกล่าวรับว่า สาธุ สาธุ สาธุ แล้วแยกย้ายกันกลับบ้าน

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ความสอดคล้องประเพณีตานต้อดกับบุญกิริยาวัตถุ

ประเพณีตานต้อด	บุญกิริยาวัตถุ
การตานต้อดเป็นเรื่องของการทำบุญเพื่อช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก	ทิวสุชุกรม
การให้ความเคารพผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ	อปายนัมย
การบริจาค ทรัพย์ สิ่งของต่าง ๆ	ทานัมย
บริจาคของที่ตนเองมีอยู่ ข้าวสาร ผัก ผลไม้ ของใช้	ปัตติทานัมย
ร่วมอนุโมทนาบุญกับผู้ที่มีส่วนร่วมในการตานต้อดตานต้อด	ศีลัมย
การรับพรจากผู้ที่ได้รับการตานต้อด	ปัตตานโมทนามย
การมีส่วนร่วมและชักชวนผู้อื่นมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือในการตานต้อด	เวยาวัจจัมย
การสละสิ่งของช่วยในการตานต้อด โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ	ภาวนามย
การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในทางที่ถูก	ฉัมมเทศนามย
นำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สืบต่อไป	ฉัมมัสสวนมย

จากตารางที่ 1 อธิบายขยายความได้ ดังนี้

1. ชาวบ้านชุมชนศรีดอนชัย มีความเชื่อเรื่องของการทำบุญว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการได้ช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากแล้วอานิสงส์ของผลบุญที่ได้ทำการตานต้อดนั้นจะส่งผลให้ตนเองและครอบครัวพบแต่ความสุขความเจริญและเมื่อตายไปผลบุญนี้จะนำดวงวิญญาณไปจุติบนสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิวสุชุกรม คือ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง ความเข้าใจในเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ สิ่งที่เป็นแก่นสารสาระหรือที่ไม่ใช่แก่นสารสาระ

2. ชาวบ้านชุมชนศรีดอนชัย ให้ความรัก ให้ความเคารพผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ เปรียบเสมือนเป็นญาติในครอบครัวเดียวกัน จึงมีความเป็นห่วงเป็นใย ซึ่งสอดคล้องกับ อปายนัมย คือ ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม การให้ความเคารพ ผู้ใหญ่และผู้มีพระคุณ

3. ชาวบ้านชุมชนศรีดอนชัย ร่วมกันบริจาคทรัพย์ สิ่งของต่าง ๆ บางคนก็ใช้แรงกายแรงใจในการช่วยเหลือแทนสิ่งของ เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบความเดือดร้อน ตกทุกข์ได้ยากซึ่งสอดคล้องกับ ทานัมย คือ ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ การเสียสละนับแต่ทรัพย์ สิ่งของ เงินทอง ตลอดจนกำลังกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยส่วนรวม

4. ชาวบ้านชุมชนศรีดอนชัยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ข้าวของที่นำไปร่วมบริจาคจึงเป็นที่ตนเองมีอยู่ เช่น ข้าวสาร ผัก ผลไม้ บ้างก็จักสาน จึงนำกระบุง ตะกร้าไปร่วมบริจาคเพื่อนำไปใส่ของต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำบุญ ได้ช่วยเหลือแบ่งปันด้วยสิ่งของต่าง ๆ ตามที่ตนมีอยู่ว่าใครเพาะปลูกอะไร ก็สามารถนำมาร่วมด้วยช่วยกันคนละเล็กละน้อย ตามคำสัมภาษณ์ นายประหยัด ชัดสมภาร, (30 ตุลาคม 2561) จึงถือเป็นวัตถุทานอันบริสุทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับ

ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี การตั้งใจรักษาศีล และการปฏิบัติตนไม่ให้ละเมิดศีล เพื่อรักษากาย วาจา และใจ ให้บริสุทธิ์สะอาด

5. ชาวบ้านชุมชนศรีดอนชัย ร่วมกันการสละสิ่งของและทรัพย์สินในการทานทอด โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ จากผู้ที่ได้รับการทานทอดกลับคืน เพียงเพื่ออยากช่วยเหลือผู้ประสบความเดือดร้อน ตกทุกข์ได้ยากในชุมชนที่เปรียบเสมือนเป็นพี่น้องครอบครัวเดียวกันให้คลายจากทุกข์ ซึ่งสอดคล้องกับ ภาวนามัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนาคือฝึกอบรมจิตใจ การอบรมจิตใจในการละกิเลส

6. ชาวบ้านชุมชนศรีดอนชัย ร่วมอนุโมทนาบุญกับผู้ที่มีส่วนร่วมในการทานทอด ซึ่งสอดคล้องกับ ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น การอุทิศส่วนบุญกุศลที่ได้กระทำไว้ ให้แก่สรรพสัตว์ทั้งปวง การบอกให้ผู้อื่นได้ร่วมอนุโมทนาด้วย ทั้งมนุษย์และอมนุษย์ ได้ทราบข่าวการบุญการกุศลที่เราได้กระทำไป

7. ชาวบ้านชุมชนศรีดอนชัย ร่วมแรงร่วมใจกันมีส่วนร่วมตามความถนัดเช่น ทำอาหารเตรียมจัดตา และช่วยกันแจ้งข่าวสารการทำบุญ แสดงความรักความสามัคคีมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ในกิจกรรมการทานทอดตั้งแต่เริ่มจนเสร็จสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับ เวยยาวัจจมัย คือ ทำบุญด้วยการช่วย ขวนขวายรับใช้ การกระทำสิ่งที่เป็นคุณงามความดี ที่เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนรวม

8. จากคำสัมภาษณ์ แม่ปิ่น มีรัตน์, (30 ตุลาคม 2661) ผู้เคยได้รับการทานทอด ทำให้ทราบว่าหลังจากผู้ที่ได้รับการทานทอดได้ออกมารับข้าวช่อเครื่องใช้อุปโภค บริโภคต่าง ๆ แล้วก็ให้พร ชาวบ้านที่ชื่อนอยู่ก็จะตั้งใจรอรับพรจากผู้ที่ได้รับการทานทอด ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทานทอด ซึ่งสอดคล้องกับ ปัตตานุโมทนา มัย คือ ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น การได้ร่วมอนุโมทนา เช่น กล่าวว่ “สาธุ” เพื่อเป็นการยินดี ยอมรับความดีและขอมีส่วนร่วมในความดีของบุคคลอื่น ถึงแม้ว่าเราไม่มีโอกาสได้กระทำ ก็ขอให้ได้มีโอกาสได้แสดงการรับรู้ด้วยใจปิติยินดีในบุญกุศลนั้นผลบุญก็จะเกิดแก่บุคคลที่ได้อนุโมทนาบุญนั้นเองด้วย

9. ชาวบ้านชุมชนศรีดอนชัย ผู้ใหญ่จะชักชวนบุตรหลานมาร่วมในการทานทอดเพื่อเป็นการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในทางที่ถูก ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้ลูกหลานเพื่อให้เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของประเพณีทานทอด ซึ่งสอดคล้องกับ ธัมมเทศนามัย คือ ทำบุญด้วยการประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกที่ควรและทำตนให้เป็นแบบอย่างต่อคนรุ่นหลัง

10. ชาวบ้านชุมชนศรีดอนชัย ได้สืบสานประเพณีทานทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่อดีตและยึดถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับ ธัมมัสสวนมัย คือ ทำบุญด้วยการประพฤติปฏิบัติตนตามแบบอย่างที่ดีของคนในชุมชนและนำความรู้ที่ได้มาใช้และพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากพระพุทธรูปที่แสดงถึงการกระทำบุญและกุศล รวมทั้งอานิสงส์ที่เกิดจากการกระทำนั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญ ห้วงกุศล 4 ประการนี้ นำความสุขมาให้ อำนวยอารมณ์อันเลิศให้มีความสุข เป็นวิบาก เป็นไปเพื่อเกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อสุขอันน่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ” (อง.จตุกก. 21/52/73) โดยที่บุญและกุศลต่างก็แสดงถึงการทำความดีเหมือนกันและเป็นที่ตั้งแห่งอานิสงส์หรือผลดีที่จะพึงได้รับการทำความดีนั้น ๆ เช่นกัน จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบหลายอย่างมีความบริสุทธิ์แห่งจิตของผู้กระทำเป็นต้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเรื่องการทำบุญหรือการทำความดีเป็นหลักสำคัญ ชาวพุทธในสังคมล้านนาจึงมีวัฒนธรรม ประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อถือศรัทธาเรื่องการทำบุญสร้างกุศลนำมาซึ่งความสุข การสืบทอดและปฏิบัติจากอดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จึงกลายมาเป็นส่วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวล้านนาอย่างลึกซึ้ง ถือได้ว่าพระพุทธศาสนาได้ทำหน้าที่หลอมรวมการดำเนินชีวิตของชาวล้านนาผสานเข้ากับวัฒนธรรมประเพณีอันงดงามเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชาวล้านนาเรื่อยมาจนปัจจุบัน

จากการวิจัยการสร้างเสปียงบุญผ่านประเพณีตานตอดของชุมชนบ้านศรีดอนชัย นอกจากความยึดถือเป็นประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่เด่นชัดแล้ว ผู้วิจัยได้พบเห็นคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมหลายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมได้เป็นอย่างดี ดังต่อไปนี้

ด้านสังคม

ผู้วิจัยพบว่า คุณค่าของประเพณีตานตอดที่มีต่อสังคมนั้นเห็นได้ชัดเจนคือ ความเสียสละเพื่อก่อให้เกิดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ซึ่งมีความสำคัญสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม จัดได้ว่าเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่สามารถผูกไมตรีและความชื่นชมยินดีให้กับคนในสังคมเดียวกัน เป็นเครื่องมือขัดเกลาความตระหนี่ ความโลภ รวมถึงการแสดงออกที่ปรารถนาจะช่วยเหลือผู้อื่นโดยมุ่งประโยชน์สุขส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยเฉพาะผู้ที่กำลังเผชิญอยู่ด้วยความเดือดร้อน หรือสังคมที่กำลังประสบปัญหา

จุดประสงค์หลักของประเพณีตานตอดคือการเสียสละความสุขส่วนตน ส่งไปถึงคนในสังคมเดียวกันที่ประสบความขาดแคลนและกำลังต้องการความช่วยเหลือ ผ่านการทำงานร่วมกันของสมาชิกทางสังคมหลายฝ่าย เช่น วัด ผู้นำชุมชน กลุ่มพัฒนาและชาวบ้านภายในชุมชน ผสานความร่วมมือจากองค์กรท้องถิ่นภายนอก เช่น ฝ่ายปกครองท้องถิ่น โรงพยาบาล สถานศึกษา เป็นต้น ดังนั้นการเสียสละที่เกิดขึ้นจากประเพณีตานตอดจึงลดทอนความเป็นตัวตนของสมาชิกในสังคมได้ เนื่องจากทุกฝ่ายสร้างทัศนคติความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมให้เกิดขึ้น การแสดงออกทางสังคมจึงมีความยินดีต่อการเสียสละโดยเจตนาบริสุทธิ์ใจต่อสิ่งที่ตนเสียสละไปเพื่อยังประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนกลับมาเพื่อตนเอง

การมองเห็นความทุกข์ยากที่ผู้อื่นกำลังประสบและเข้าให้การช่วยเหลือแบ่งปันบรรเทาทุกข์ซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมอีกประการหนึ่ง ที่มี

จุดเริ่มต้นจากประเพณีทางพระพุทธศาสนาเป็นประโยชน์ต่อจุดเริ่มต้นการพัฒนาสังคม อันมีที่มาจาก การเสียสละ ด้วยความปรารถนาให้สมาชิกในสังคมผ่านพ้นความทุกข์ เข้าให้ความช่วยเหลือดูแล ประดุจญาติพี่น้องในครอบครัวเดียวกัน สมาชิกสังคมที่มีลักษณะดังนี้จำนวนมากจึงสามารถรองรับการ พัฒนาเพื่อความเจริญก้าวหน้าได้ทุกรูปแบบ

ด้านศิลปวัฒนธรรม

การเตรียมงานก่อนทำตานต้อด กลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้านและตัวแทนขององค์กร ภายนอก จะช่วยกันตกแต่งต้นคาที่ทำด้วยหญ้าคาหรือฟางแห้ง เพื่อเป็นที่รวมปัจจัยที่ได้รับบริจาค การตกแต่งมีลักษณะคล้ายกับต้นคาในพิธีกรรมผ้าป่า ใช้ไม้พันกระดาษาเสียบปัจจัยปักตามต้นคา ในปัจจุบันนี้การตกแต่งใช้ความสามารถเฉพาะตัวในการประดิษฐ์ โดยใช้ธนบัตรพับอย่างสวยงาม ร่วมกับวัสดุที่สื่อสารถึงพระพุทธศาสนาเป็นรูปต่าง ๆ เช่น นกยูง ธรรมจักร พุ่มดอกไม้ ต้นไม้ใบโพธิ์ เป็นต้น

การร่วมมือตกแต่งต้นคาสำหรับประเพณีตานต้อด แม้จะเป็นวิธีการส่งมอบปัจจัยแก่การ ดำเนินชีวิตสังเคราะห์ให้กับบุคคลธรรมดาที่สมควรรับการตานต้อด แต่ด้วยวิถีการมีพระพุทธศาสนา เข้ามาเกี่ยวข้อง การตกแต่งต้นคาจึงมีความสวยงามเช่นเดียวกับต้นคาในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น การตกแต่งที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือของทุกคนจึงมีเหตุผลด้านบุญทานและอันสืบส่งของการ กระทำ การตกแต่งจึงสอดใส่ความประณีตบรรจงลงไปให้เป็นศิลปะ สร้างคุณค่าเกิดแก่จิตใจของ ผู้กระทำเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาในเบื้องต้น ชาวชุมชนศรีดอนชัยจึงทำการตานต้อดได้ครอบคลุมทั้ง ความตั้งใจอันเป็นกุศลตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา พร้อมด้วยความปรารถนาดีด้วยการสังเคราะห์ สิ่งของปัจจัยต่าง ๆ อันเกิดจากความบริสุทธิ์เป็นที่ตั้ง ทำให้ประเพณีตานต้อดเป็นที่รวมของผู้จรรโลง ความดีงามทางพระพุทธศาสนา เป็นสื่อให้ผู้ตกแต่งคาเข้าถึงความงามทางด้านจิตใจที่ผ่องใส บันดาลใจ ให้เกิดศรัทธาและกำลังใจประสานความตั้งใจดีของทุกฝ่าย ผ่านศิลปะและประเพณีทาง พระพุทธศาสนาของชุมชนศรีดอนชัยสืบไป

ด้านการศึกษา

การรู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของคนในชุมชน ช่วยสร้างความเข้าใจต่อ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นและเรื่องราวนั้นถูกปลูกฝังสืบทอดเป็นวัฒนธรรมที่ดีงาม ถือเป็นประเพณีของ ท้องถิ่นที่ยังคงดำเนินอยู่คู่กับชุมชน นับว่าเป็นการศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนได้เป็นอย่างดี เพื่อทราบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในแง่มุมต่าง ๆ เช่น พิธีกรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา ศิลปะและ วัฒนธรรม การศึกษาในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ผู้ศึกษาได้สัมผัสคุณค่าที่ชุมชนในอดีตสั่งสมมาอย่าง ยาวนาน

การใช้เครื่องมือวิจัยด้วยการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ช่วยให้ผู้วิจัยทราบเรื่องราว ความเป็นมาอันยาวนานของชุมชนรวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งไม่หยุดนิ่ง สร้างความเข้าใจต่อความ

เคลื่อนไหวทางสังคมและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของชุมชนในแต่ละช่วงเวลา ในข้อนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า โดยส่วนมากเมื่อเวลาผ่านไปย่อมนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตหรือทัศนคติดั้งเดิมของชุมชน แต่ประเพณีที่สืบทอดภายในชุมชนบ้านศรีดอนชัยที่ผ่านช่วงเวลาความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างยาวนาน ยังคงรักษาสืบทอดประเพณีที่ดั้งเดิมไว้ได้อย่างมั่นคง

การศึกษาข้อมูลที่ได้จากคนภายในชุมชนร่วมกันถ่ายทอดสิ่งที่เกิดขึ้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงการศึกษาเรียนรู้เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ภายในชุมชนของคนในสังคมเอง ในการอยู่ร่วมกันของทุกคนในชุมชนนั้นมีลักษณะของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันมาตั้งแต่อดีตนั้น ประเพณีที่สืบทอดเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาผนวกเข้ากับภาคสังคม มีเป้าหมายการกระทำเพื่อเอื้อเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ชุมชนบ้านศรีดอนชัยจึงได้เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างกันของชุมชนที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร ผู้วิจัยเห็นว่าความสามารถถ่ายทอดการกระทำที่ดีจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นต่อไป คือ การศึกษาร่วมกันของสมาชิกทุกคนในชุมชนที่เป็นกลไกสำคัญ นำไปสู่ความเข้าใจบริบทของชุมชนตนเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ของการให้คุณค่าต่อวิถีชีวิตของชุมชนมากกว่ากระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประเพณีที่สืบทอดจึงแสดงให้เห็นถึงการศึกษาลักษณะเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในเชิงสังคม และการสืบทอดประเพณีทางพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างมั่นคงของชุมชนบ้านศรีดอนชัย ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้จึงสามารถใช้เป็นหลักฐานชนิดหนึ่งที่สามารถสืบค้นความเป็นมาของชุมชน เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาหรือส่งเสริมในด้านอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนต่อไป

ด้านพระพุทธศาสนา

ชาวล้านนาเป็นผู้มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน ได้ยึดถือหลักธรรมคำสอนจากพระพุทธศาสนา เข้าสู่แนวคิด ความเชื่อ ศีลธรรมจรรยา ขนบธรรมเนียมประเพณี สืบทอดปฏิบัติรองรับการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ลักษณะอุปนิสัยของชาวล้านนาจึงมีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงความอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส เมื่อพระพุทธศาสนาช่วยขัดเกลาจิตใจได้ดีแล้ว การยึดมั่นในการทำความดีต่าง ๆ จึงมีพื้นฐานของศีลธรรมเป็นสำคัญ พระพุทธศาสนาจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวสร้าง ความเข้าใจระหว่างบุคคลในการอยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุข ไม่กำหนดความแตกต่างของสถานภาพบุคคลจึงเกิดความเสมอภาคและยุติธรรมของคนในสังคม หลักพุทธธรรมจึงมุ่งสอนให้มนุษย์เห็นความสัมพันธ์ที่ต่างต้องอาศัยพึ่งพากันและกันอยู่ตลอดเวลา ด้วยความมุ่งหมายเกื้อกูลประโยชน์สุขและอนุเคราะห์ต่อชนทั้งหลาย ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อสมาชิกในทุกสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้สังคมที่ยึดถือปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมสามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณี รวมถึงศีลธรรมของคนในสังคมนั้นได้อย่างมั่นคง

ชุมชนบ้านศรีดอนชัยยังคงรักษาอัตลักษณ์ประเพณีที่สืบทอด ให้เป็นสื่อในเรื่องการอยู่ร่วมกันของสังคมแบบชาวพุทธ เป็นชุมชนที่สามารถปลูกฝังพฤติกรรมและทัศนคติทางด้านศีลธรรมให้

บังเกิดในจิตใจของทุกคนในชุมชน ด้วยความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือไม่ทอดทิ้งผู้ตกทุกข์ได้ยาก การกระทำลักษณะนี้เป็นกลไกในการควบคุมสังคมที่สอดคล้องกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ที่จะช่วยลดความขัดแย้งและปัญหาสังคมได้นานัปการ และสร้างระบบคุณธรรมให้เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านศรีดอนชัยได้อย่างดี ด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคนในการดำเนินตามขั้นตอนต่างๆ ของประเพณีตานต๊อด ที่ช่วยหล่อหลอมยกระดับจิตใจของทุกคนในชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม แต่ชาวพุทธบ้านศรีดอนชัยยังคงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง เมื่อพิจารณากิจกรรมที่เกิดขึ้นตลอดการตานต๊อด สิ่งที่เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านศรีดอนชัย คือสามารถคลี่คลายปัญหาทางสังคมปัจจุบันที่เด่นชัดคือ ผู้สูงอายุอยู่โดยลำพัง ด้วยสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้การดูแลผู้สูงอายุของสมาชิกภายในครอบครัวทำได้ไม่ทั่วถึง เมื่อแนวโน้มสังคมไทยเข้าสู่สังคมสูงวัย ปัญหาสังคมที่มีความสำคัญจำเป็นจึงเป็นเรื่องการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งทางด้านสุขภาพกายและใจ พระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธนับถือล้วนมีแนวคำสอนอันเป็นมงคล ที่ส่งเสริมทัศนคติในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น มีบทบาทในการพัฒนาจิตใจหันมาสร้างคุณงามความดีด้วยการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เป็นพุทธวิธีชำระจิตใจให้สะอาดผ่องแผ้วเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และสังคม เป็นทิศทางการสร้างสันติสุข ความเจริญของทางสังคมที่มนุษย์ใช้ความสามัคคีประสานประโยชน์ให้เกิดขึ้น

การสงเคราะห์ด้วยการทำบุญบริจาคทานผ่านประเพณีตานต๊อด ในเบื้องต้นอาจถือได้ว่าเป็นการสงเคราะห์ที่สามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุในระยะสั้นหรือเฉพาะหน้า เป็นการสงเคราะห์ต่อกันที่ผ่านการคัดกรองแนะนำผู้ที่มีความเหมาะสม หรือต้องการได้รับความช่วยเหลือโดยเร็ว เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ต่อไป แต่เนื่องจากประเพณีตานต๊อดเป็นการประสานความร่วมมือจากองค์กรภายนอก เช่น ฝ่ายปกครองท้องถิ่น โรงพยาบาล จึงทำให้ประเพณีตานต๊อดเป็นสื่อกลางให้เกิดการรับรู้ นำมาซึ่งความช่วยเหลือในระยะยาวได้ ผู้วิจัยสังเกตได้จากการตานต๊อดผู้สูงอายุมีความเจ็บป่วยร่วมอยู่ด้วยและขาดการดูแลจากสมาชิกในครอบครัว เมื่อทุกฝ่ายลงความเห็นให้ความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นสงเคราะห์ต่อกันโดยมิได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้า ตานต๊อดที่ผู้รับไม่สามารถทราบมาก่อนทำให้เกิดความปิติยินดี ซาบซึ้งต่อกันทั้งผู้ให้และผู้รับ หน่วยงานภายนอกได้เข้ามารับรู้ปัญหาสุขภาพ ขาดการดูแลที่เหมาะสมกับวัย จึงมีความพร้อมรับกับปัญหาและให้หนทางแก้ไขตรงกับความต้องการของหน่วยงาน รวมถึงลูกหลานที่ร่วมรับรู้การตานต๊อดก็จะยิ่งเพิ่มความดูแลเอาใจใส่ผู้มีพระคุณของครอบครัว หันกลับมาทำหน้าที่ที่ตัญญูตบเทวที่สมควรเกิดขึ้นภายในครอบครัวให้ดียิ่งขึ้น ผู้เข้าร่วมการตานต๊อดจึงเป็นผู้รับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความซาบซึ้งใจด้านการเอื้อเฟื้อต่อกันโดยเท่าเทียม ไม่เลือกชั้นวรรณะ การให้ความช่วยเหลือด้วยความจริงใจต่อกันจึงสำเร็จด้วยเป้าหมายที่หลักพุทธธรรมได้สอดแทรกอยู่ในทุกขั้นตอน สามารถสร้างค่านิยม จุดมุ่งหมายที่ยังผลแห่งความเป็นกุศลให้เกิดขึ้นตามมา เป็นแบบแผนประเพณีตานต๊อดของชุมชนบ้านศรีดอนชัยอีกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานราชการควรสนับสนุนส่งเสริมประเพณีอันดีงามของการให้ทาน การแบ่งปัน เพราะทุกกิจกรรมเกิดจากความเชื่อในเรื่องการสร้างบุญและผลของบุญ เป็นรากฐานทำให้ชุมชนเข้มแข็งง่ายต่อการพัฒนา อีกทั้งยังสามารถนำไปบูรณาการกับภารกิจของหน่วยงานจนเกิดประสิทธิผลของแผนพัฒนาที่วางไว้

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัย ประเพณีตานตอด: การสร้างเสปียงบุญของพุทธศาสนิกชน ชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางแล้ว พบว่าการตานตอดเกิดขึ้นจากความห่วงใย ความเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ร่วมแบ่งปัน แสดงให้เห็นถึงการมีจิตสาธารณะ ที่จะสงเคราะห์พระสงฆ์อาพาธ รวมถึงคนในชุมชนที่ตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งวิธีการคัดเลือกส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำชุมชนร่วมกับสมาชิกในชุมชน แต่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ไม่มีเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมคัดเลือก ในอนาคตอาจจะทำให้คนรุ่นหลังไม่เห็นความสำคัญของการให้ทานที่มีมายาวนาน หากชุมชนมีการทำธรรมนุญชุมชน หรือข้อกำหนดของชุมชนขึ้นมา เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาและปฏิบัติตามประเพณีตานตอดคงอยู่สืบไป

References

- พระคันธสาราภิวงศ์. (2546). **อภิธัมมัตถสังคหะ และปรมัตถทีปนี**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยรายวัน กราฟฟิค เพลท.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2539). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2543). **บุญเป็นหลักของโลก**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2557). **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- หลวงเทพดรุณานุศิษฐ์ (ทวี ธรรมธัช). (2518). **ธาตุปติปิฎกา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บัน มีรัตน์, (30 ตุลาคม 2561). ผู้เคยได้รับการตานตอด. สัมภาษณ์.
- ประหยัด ชัดสมภาร, (30 ตุลาคม 2561). ผู้ใหญ่บ้านบ้านศรีดอนชัย. สัมภาษณ์.